

Professori Kauko Sipponen on hallinnollisissa, poliittisissa ja tieteellisissä piireissä tunnettu jo 1960-luvulta lähtien. Karjalaisissa piireissä hän on tunnettu ja arvostettu luotettavana taustavaikuttajana ja viime vuosina Viipuri-keskuksen hallituksen puheenjohtajana.

Kauko Sipponen (s. 1927) on valmistunut oikeustieteen tohtoriksi Helsingin yliopistossa 1965. Hän toimi Tampereen yliopiston julkishallinnon professorina 1965–73, presidentin kanslian kansliapäällikkönä 1973–76, Keski-Suomen läänin maaherrana 1977–84, Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) toimintajohtajana 1984–90 ja Tampereen yliopiston kanslerina 1990–96. Varsinaisen virkansa ohella Kauko Sipponen on toiminut lukuisissa eri alojen hallinto- ja luottamustehtävissä.

Karelia Klubi –lehti kysyi professori Sipposelta, mitä Suomen sotasyllisyyden osalta pitäisi tehdä. Tässä haastattelussa hän kertoo mielipiteitään siitä puolustuksen puheenvuorosta, jota Suomi ei saanut sotien jälkeen pitää. Puheenvuoro keskittyy asiakokonaisuuden ensimmäiseen vaiheeseen, eikä käsittele jatkovaiheita.

- OLEN KYMMENKUNTA VUOTTA yrittänyt tarkastella itäisen naapurimme ja Suomen välisiä suhteita ja miettinyt, minkä takia ne ovat olleet ennen kaikkea kriisin ja epäluottamuksen leimaamia, harvemmin on voitu toimia aidosti yhteistoiminnassa.

- Minut herätti erikoisesti professori Aira Kemiläisen pari artikkelia. Niissä todettiin, että läntisessä maailmassa saatavilla oleva tieto Suomen kohtaloista sodan aikana on usein puutteellista, monasti otettu neuvostoliittolaisista ja venäläisistä lähteistä, jotka meidän silmissämme ovat epätasaisia, eivätkä varsin luotettavia.

- Sotasyllisyysoikeudenkäynnissä rajoitettiin vuoden 1940–41 jälkeisiin tapahtumiin ja estettiin aikaisempia aikoja koskevat puolustuksen puheenvuorot, niiden julkaiseminen ja pitäminen. Pariisin rauhansopimuksessa meidät panttiin samaan joukkoon satelliittien kanssa ja meille luettiin Saksan ja sen kanssa liittoutuneiden valtioiden joukossa sotasyllisyyden raskas taakka.

- Meidän pitäisi näistä kummastakin kysymyksestä käyttää nyt se puolustuksen puheenvuoro, joka aikanaan meiltä kiellettiin.

- Hallitusvaltamme näyttää olevan kiinnostunut menneistä ajoista. Sota vuoden 1918 ympärillä on tarkkaan tutkittu. Halutaan penkoa menneisyyttä entistä tarkemmin.

- Meillä olisi vuosien 1939–45 tapahtumiin aika paljon uutta lisää niihin tietoihin, joiden vallitessa ratkaisut aikanaan tehtiin. Minä näkisin ne osana historiallista ajan kulkua, kun Venäjän ja Suomen välillä 1800-luvun loppupuolelta ns. sortovuosien aikana alkoi kehittyä epäluottamus.

- 1939–45 tapahtumat ovat luettavissa suurelta osin sen molemminpuolisen epäluottamuksen tiliin, joka noilta vuosilta kasaantui. Jos sitä halutaan purkaa, tuolloin tapahtunut on purettava oikeudenmukaisella ja aidolla tavalla.

- Venäläiset ovat jo neuvostoajana tottuneet nimittämään kaikkia ulkomaisia vastustajiaan fasisteiksi. Samaa kielenkäyttöä tapasi pitkään Karjalan Kannaksella. Siitä hän me emme pidä, täytyy olla aivan omalaatuinen sisältö fasismilla, jos meidät siihen luettaisiin. Heillä on sille ihan oma sisältönsä, joita läntisen demokratian maat ja niiden kansalaiset eivät helposti ymmärrä.

- Läntinen maailma oli niin kauhistunut siitä, mitä Natsi-Saksa sai aikaan, että se keskittyi vain holokaustiin, eikä suostunut pitkään aikaan näkemään, että Neuvostoliitto oli oma järjestelmänsä, joka oli sen naapureille yhtä vaarallinen. Nämä naapurit yrittivät sitten kukin omalla tavallaan säilyttää itsensä olemassaolonsa.

- Meidän käyttäytymistämme arvioitaessa tulisi lähteä siitä, että me tunsimme olevamme henkilökohtaisesti ruumiillisesti

ja fyysisesti, ei yksilöinä, vaan koko kansana, kuolemanvaarassa ja että tämän pelon aiheet ja syyt ovat myöhemmin tulleet sekä Baltian maiden kohtalon avulla että historian tutkimuksen avulla todennetuiksi aiheellisiksi.

- Tämä täytyisi jollain tapaa saada tiedoksi läntiselle maailmalle. EU:kin käyttää vielä Neuvostoliiton tietosanakirjaa, hakee lähteensä sellaisesta paikasta, jossa historian tutkimuksella on toisenlainen tavoite kuin länsimaisella historian tutkimuksella. Ehkä hekin ajattelivat, että piru on voitettavissa belsebubin avulla. Niin mekin ajattelimme, mutta toisin päin ja siitä me nyt sitten saamme maksaa.

- Edustivatko Mannerheim ja Paasikivi syksyllä 1939 sellaista käsitystä itäisestä naapurista, että se oli suurin piirtein samanlainen kuin tsaarivallan aikana, jolloin voitiin sopia monista asioista ja noudatettiin kansainvälisiä menettelyä? Ja oliko niin, että 1940–41 saksalaisten kanssa solmittaessa suhteita kuviteltiin, että Saksa on samanlainen kuin keisarinvallan aikana?

- Ei ehkä tajuttu näiden maiden sisäistä kehitystä ja jyrkkää eroa länsimaiseen ajatteluun ja demokratiaan. Sitten on kysymys, kuinka tarkkoja olivat viestinviejät eli Suomen lähettäjät Tämä hiertää minun mieles-

tavaton yllätys se, ettei sodankäynti sitten mennyt näin kuin ajateltiin.

- Voisimme hyvin arvioida suhteita itäiseen naapuriin sortovuosista lähtien. Nythän ne on uudelleen arvioitu autonomian ajalta, jolloin Suomen sallittiin kasvaa omaksi valtioksi, tosin autonomiseksi.

- Voidaan hyvin lähteä myös vuodesta 1917, jolloin Suomi itsenäisenä valtiona syntyi. Olen lukenut läpi eduskunnan pöytäkirjat 1920- ja 30-luvulta. Niitä lukiessa hämmästyttää, miten suuresti pelättiin itäistä naapuria, Kominternia ja sieltä päin tulevaa vaikutusta meidän sisäisen järjestyksemme murtamiseksi.

Molemmat osapuolet tunsivat syvä epäluuloa toisiaan kohtaan. Siitä se sota sitten puhkesi. Venäläiset nimittävät sitä vielä paljolti vähäiseksi kahakaksi. Eihän se sitä ollut. Aika suuri osa heidän sotilaallisista voimavaroistaan oli kiinnitetty talvisotaan.

- Kun presidentti Halonenkin uskaltautui puhumaan jatkosodasta, hänelle huomautettiin, ettei mitään jatkosotaa ollut olemassa, II maailmansotahan alkoi vasta 1941. Tässä on erittäin syvä eroavuus venäläisten ja läntisen maailman välillä. Mutta huomaa, että tunnettu englantilainen historioitsijakin puhuu II maailmansodan alkamisesta 1941 kesällä, vaikka hänen jos kenenkään pitäisi tietää, että Lontoota pommitettiin jo 1940.

- Luontevin lähtökohta mielestäni on, että koko tämä pitkä ajanjakso vuodesta 1917 vuoteen 1948 tutkituiksi niin puolueettomilla historianantutkijoilla kuin mahdollista. Sen perusteella voitaisiin ottaa kanta tähän sotasyllisyyssuhteen.

- Ajatus esim. Castren-Instituutin ja Oxfordin yliopiston yhteisestä tutkimuksesta on hyvä. Rahaa sellaiseen pitää löytyä. Kannatan tässäkin englantilaista todistanvaltaa: "Puhun totuuden, koko totuuden, enkä mitään muuta kuin totuuden".

- Näistä sotavuosista puhutaan runsaasti Euroopan unionissa, ja Euroopan neuvostossa. Me saamme hyvin vähän siitä tietoa. Suomalaisen panoksesta emme saa juuri mitään tietoa. Miten suomalaiset ovat hyväksyneet läntisen historian kirjoituksen erheineen ja virheineen? Esittävätkö he suomalaisten oman näkökannan siltä kannalta eli että kysymys oli fyysisestä olemassaolosta?

“Onhan se täysin selvää, ettei sotasyllisyysoikeus täytä mitään tuomioistuimen menettelyn tunnusmerkkejä”.

säni. En ole mistään historian kirjoituksesta kyennyt löytämään selvennystä.

- Olisiko tämä tieto auttanut mitään? Tavattoman vaikeata arvioida, mennään jälkikäteksi viisasteluun. Olisihan se voinut vähän muuttaa joitain asioita ja joissakin asioissa saattaa entistä epäilevämmäksi. Katsotaan vain, mitä Baltiassa tapahtui. Suomi itäisen naapurin kannalta katsottiin pikeminkin talonpojaksi tai moukaksi shakkipelissä, jota siirretään noin vain. Heille oli

rauhansopimuksessa puhuttiin sotarikollisista, ei sotasyllisistä. Ja että Stalin ei antanut käskyä aloittaa oikeudenkäyntiä, Britannia ehkä piti sitä täysin tarpeettomana.

- Ei niillä ihmisillä, jotka silloisessa tilanteessa toimivat sekä syytettynä että syyttäjänä, mitään parempaa tietoa ollut kuin se, että me olemme hävinneet sodan ja saamme sen maksaa. Saavutimme kyllä puolustusvoittoa, mutta kun minun kotipaikkani Viipuri ei enää kuulu Suomeen, en voi iloisesti sanoa, että saavutimme puolustusvoiton.

- Olivatko tuomitut syyllisiä, sen päättää ny historian tuomioistuimien. En käy tuomariksi. Minusta olisi riittänyt, kuten firmassakin tehdään, jos epäonnistuu, siirtyy syrjään. Eli poliittinen ratkaisu, kuten Britanniallaikin oli tämä kanta.

- Kekkonen entisenä kansliapäällikkönä toteaa, että hän oli hyvin valpas joka suhteessa. Varmasti hän siinä ajatteli myöskin omaa poliittista nousuaan. Minä en mene siihen hypoteesiin tarkemmin, mikä tuossa Rautkallion kirjassa tulee esille, oliko tämä koko sotasyllisyyden esille nostaminen joidenkin suomalaisten poliitikkojen konspiraation aikaansaama.

- Eivätkö todellisuudessa Neuvostoliitto ja Britannia halunneet Suomelta mitään, koska kaikissa muissa tappiolla jääneissä maissa käytiin oikeudenkäyntiä? Sen takia meistä tuntuu luonteelta ajatella, että kai se jollakin tavalla suomalaisiakin liippasi.

- Jos sotasyllisyydet halutaan purkaa, pitäisikö sen tapahtua tuomioistuimen päätöksellä, joskaan sotasyllisyysoikeutta ei ole olemassa, vai pitäisikö toimia samalla lailla kuin Venäjän duuma teki? Se julisti mitättömäksi Molotov-Ribbentrop –sopimuksen. Vai riittäisikö esim. jonkinlainen hallituksen julkilausuma?

- Ennen kuin tehdään mitään toimenpiteitä, tarkasteltakoon tämä koko pitkä aika-kausi, syyt ja seuraukset, joita ei ole sallittu Suomen puolesta esittää sotasyllisyysoikeudenkäynnissä tai Pariisissa, ja julkistetaan ne myös maailmalle.

- Jos minut sillä tapaa tuomittaisiin ja katsoisin, että minut on tuomittu väärillä perusteilla, enkä ole saanut pitää puolustuspuhetta, minä toivoisin, että otetaan jossain esiin oikeat perusteet, jotka saan esittää mielummin koko maailmalle. Tietysti minä valittaisin henkilökohtaisessa asiassa niin pitkälle kuin voin. Jossain vaiheessa, kun korkein oikeus on antanut tuomionsa, ei ole kenelle valittaisi.

- Onhan se täysin selvää, ettei sotasyllisyysoikeus täytä mitään tuomioistuimen menettelyn tunnusmerkkejä, vaikka se on perustuslain säätämisen järjestyksessä hyväksytty toimimaan. Eihän se täytä vain muutama vuosi myöhemmin hyväksyttyä Euroopan ihmisoikeussopimusta ja sitä, kuinka tuomioistuimen pitäisi toimia. Mutta tuomioistuimen muodon käyttö olikin poliittinen ratkaisu.

- Ei politiikkaa ja juridiikkaa voida sotasyllisyyssasiassa erottaa toisistaan, tämä käy ilmi perustuslakivaliokunnan lausunnosta, että se oli poliittinen tuomioistuimien. Eduskunta hyväksyi silloin sellaisen muodon, nyt ei varmasti hyväksyisi.

- Minun puheenvuorostani käy ilmi, että ajattelen kuin juristi. Mikä on se platform, mikä on se pohja, mistä lähdetään, mistä käsitykset muodostetaan. Meidän pohjamme ei ole tällä hetkellä kansainvälisesti tunnettu, eikä tunnustettu. Meidän ensisijainen tavoitteemme olisi selvittää se todellisuus pohja, jolta voitaisiin ja uskallettaisiin käydä keskustelua sotasyllisyyssasian uudelleen käsittelemiseksi ja tuomioista irtisanoutumiseksi.

- Minua on juristina opetettu siihen, että sotasyllisyysoikeus oli osa sitä välirauhansopimusta, jonka me hävinneenä jouduimme maksamaan. Toki tiedettiin että se oli vastoin meidän perustuslakiamme. Vuosia 1944–46 koko aika mietimme, voimmeko yleensä kansana ja valtiona säilyä. Siltä kannalta katsottuna sotasyllisyysoikeus oli tuohon aikaan ajateltuna osa siitä hinnasta, joka meidän oli maksettava.

- Nyt kirjoissa esitetään, että sotarikollinen ja sotasyllisyyden ovat eri asioita ja väli-